

ЛЮДИНА ЯК ТВОРЕЦЬ І ТВОРІННЯ КУЛЬТУРИ

Актуальність дослідження зумовлена потребою обґрунтувати з філософсько-культурологічного погляду важливість процесу культуротворення в сучасному суспільстві та визначити роль людини у творенні культури.

Мета статті – проаналізувати деякі механізми творення культури, а також особливості буття людини в культурі

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням культури та її впливу на спосіб людського буття, культуру творчої сутності особистості Г. Герасимомич (наукова стаття «Культуротворча сутність людини як соціальної істоти») [1]; Т. Хоменко (наукова стаття «Людина культури у мультикультурному світі сучасності : комунікативний аспект») [2]; І. Рижова (наукова стаття «Культура як найбільш фундаментальний спосіб людського буття») [3]; К. Прокоф'єва (наукова стаття «Поняття культури: методологія вивчення») [4].

Виклад основного матеріалу дослідження. З давніх-давен людина прагнула зробити своє життя і дійсність навколо себе кращими, шукала гармонію і красу, милувалася, якщо знаходила, і сумувала, коли втрачала.

Коли людина виділяється зі світу дикої природи та починає розуміти себе саме як людину (а не інстинктивну біологічну істоту) одразу перед нею постають такі питання: як позбутися безпосередньої залежності від природи? Як подолати страх перед смертю, перед неминучим небуттям? Протягом свого існування людство постійно опиняється перед цими питаннями. Їх розв'язання створює інший світ, другу штучну «природу», якої не було раніше, – культуру.

Отже, культура – це все, що створено людиною, людським суспільством завдяки фізичній та розумовій праці, на відміну від явищ природи. Вона реалізується як ідейний та моральний стан суспільства, що визначається матеріальними умовами життя і відображається у побуті, ідеології, освіті, вихованні, досягненнях науки, техніки, мистецтва, літератури тощо [4].

Культура – це складне ціле, яке включає в собі продукти діяльності, мистецтво, вірування, звички людини, а також діяльність, зумовлена цими звичками. Головне в культурі – це активна роль людини, людина в діяльності, та продукт цієї діяльності. Це конфігурація засвоєної людської поведінки і її результатів, є тісно пов'язаною з людським духом, духовністю. Тому будь-який матеріальний прогрес не відбудеться без прогресу духовного та культурного .

Культура є найбільш фундаментальний спосіб людського буття, основа реальності для людини. Вона є реплікація суспільної і родової суті людини, це сукупний досвід людства, єдності буття і небуття, вона організовує людське життя, слугує для упровадження досвіду і регуляції відносин між людьми. Це свідомо робота духу по здійсненню того, що оточує людину. Вона асоціюється з рисами особистого удосконалення людини, це специфічний спосіб розвитку і організації людської особистості[3].

Головним елементом культури є людина, бо культура – це світ людини. Культура – це розвиток духовно-практичних здібностей, людини та умінь їх втілення в індивідуальному розвитку людини. Через включення людини у світ культури, змістом якої є сама людина у всьому багатстві її здібностей, потреб і форм існування, реалізується як самовизначення особистості, її особливості та її розвиток. Розвиток особистості відбувається виключно у наслідок соціокультурної діяльності у межах тієї чи іншої культури. Розвиток особистості визначається ступенем засвоєння нею культурних цінностей, норм, ідеалів, принципів, регуляторів та навичок. Особистість одночасно виступає і суб'єктом культурної творчості (створює культуру), так і об'єктом культурного впливу (засвоює культуру). Це означає, що людина створює культуру, а культура створює людину [4].

Культурне життя індивіда й суспільства – динамічна система, що розвивається безупинно, як і культура загалом. Динаміка культурних вартостей на особистісному рівні має два найважливіші напрями. Перший – засвоєння та поширення культурних цінностей. Другий – роль особистості, видатного діяча мистецтва, харизматичного лідера, який згуртував навколо себе послідовників і є важливою творчою силою в історії світової культури. За античних часів культуру та історію вважали творінням «вибраних індивідуумів», полководців, еліти суспільства, творчих особистостей – і аж ніяк не «людей маси», тобто народу. Попри те, що роль мас у культуротворенні не надто зауважували, народ таки впливав на формування культурних

цінностей. Однак за різних історичних обставин натовп характеризували насамперед як руйнівну або пасивну силу, й аж ніяк не творчу [1].

Завдяки перетворювальному впливові людини на світ виникає так звана друга природа, культура: предметний світ олюдненої природи. Будь-яка діяльність, матеріальна чи духовна практична чи теоретична, окрім творчого аспекту, містить аспект функціонування, тобто засвоєння культури. Творення культури – екзистенційно-антропологічний фундамент культуротворчості як «культури, що живе», триває.

Говорячи, що культура – це спосіб людської діяльності, то зазвичай її порівнюють із технічністю, тобто вміннями людини. Саме у культурі, як у творчій діяльності, втілюються основні цінності людини – творча діяльність, яка показує сутність людини. Пізнавальні здатності людини дозволяють їй не лише накопичувати знання про навколишній світ, але й творити, створювати у своїй уяві нові образи та ідеї, які не мають аналогів у дійсності. Суть людського буття полягає у творчості. І саме у творчості розкривається сутність людини як перетворювача світу, творця нових відносин, образів, ідей і звісно, самого себе. Тому більш правильно визначити людину не як людину розумну, а як людину творця.

З часом дослідники приходять до думки, що фундаментом творчості виступає використання знарядь праці – тобто вироблення з природних речей того, що не може виникнути з природи само по собі. Звісно, творення відбувається за законами природи, але завдяки реалізації певного людського задуму та втілення його дійсність. У свідомості людини виникає схема, мета її майбутньої діяльності. Спочатку виникає образ майбутнього предмета, який постає з потреби людини в ньому, далі оцінюються засоби досягнення мети і згодом відбувається сама дія. У цій дії реалізується ідея, план, що відповідає поставленій меті – реалізації певної потреби людини у даному предметі. Так створюється штучний світ – предметний світ культури, який не виник би без людського втручання, діяльності.

Сприймаючи культурні цінності й перетворюючи їх на особисте надбання, людина творить нові смисли культури, оживлюючи пасивні, протилежні творчості ціннісні досягнення попередніх поколінь. Культурні цінності в кожному поколінні, на думку філософа Г. Тульчинського, частково «вмирають, щоб ожити в наступних сприйняттях індивідуальним духом». Дослідник О. Суший вважає, що людина повною мірою може реалізуватися як культурна істота лише в тому разі, якщо спроможна зробити внесок у процес безперервного розвитку культури [4].

Культуротворення – не лише привнесення у світ «принципової новизни», а й підтримка наявного буття світу культури, а також особової структури людини. Культуротворчий процес нині трансформується відповідно до особливостей новітньої інформаційної дійсності. Людина й далі – єдиний творець культури, проте формується нова, сучасна форма творчості [1].

Творчість – це одна з найсуттєвіших ознак людської діяльності. Всі особливості людини – від праці до мови і мислення – мають своїми засадами творчість, саме тому творчість є однією з істотних рис людини. Творчість властива лише людині. Це здатність створювати нові цінності, які є засобом самовираження людини і можливі лише за умови цілепокладаючої активності, свідомості та запитів суспільно-історичної практики.

Мета творчої діяльності полягає в якісній модифікації світу, у створенні засобів, призначених замінити прості виробничі функції людини на творчо-креативні. Проте драматизм людського існування полягає в тому, що людина живе водночас і у сфері необхідності, приймаючи світ таким, яким він є, і в сфері свободи, тобто прагне перетворити світ згідно з власними уявленнями про нього [1].

Особистість є і творінням культури, і її творцем. Освоюючи світ культури, людина творить себе як особистість, і саме через своє особистісне начало спромагається збагачувати цей світ культури. Через діяльне освоєння культури формуються основні сутнісні сили людини: воля, почуття, розум, віра, духовні орієнтації, світогляд.

У зв'язку з цим особлива увага стала приділятися засвоєнню мови. Так як культура дається людині насамперед у мові й через мову, то й оволодіння мовою є провідною передумовою формування сутнісних сил особистості.

Також важливим елементом особистісних сил людини виступає воля. Воля в процесі історичного формування людини стала джерелом подолання нею своїх інстинктів, підкорюючи її діяльність суспільним нормам і установкам, сприяючи створенню людського буття. Тобто наявність у людини сили волі є запорукою її свободи, і навпаки, відсутність чи нерозвиненість сили волі слід розглядати як передумови несвободи, як гальмівний фактор на шляху реалізації закладених у людині творчих здібностей.

Важлива роль у формуванні духовності в цілому і почуттів належить художній культурі. Опанування вищими надбаннями літератури, музики, поезії, живопису сприяє розвитку творчої

уяви в людині, формує здатність жити повноцінним духовним життям. Тобто культура – це людське у людині, це міра формування, ступінь розвитку, реалізації соціальних сил людини у її різноманітній діяльності. Культура – це все те, що робить людину людиною. При цьому «все» вміщує в себе природні об'єкти та предмети, що створені людьми, духовні явища [4].

Висновок. Таким чином, зауважимо, що основне в змісті культури – не речі, а людина, суспільство. Культура пронизує всі напрямки людської життєдіяльності – від основ матеріального виробництва й елементарних людських потреб до найвеличніших виявів людської творчості [3].

Культура – це все, що створено людиною, людським суспільством завдяки фізичній та розумовій праці. Це складне ціле, яке включає в собі продукти діяльності, мистецтво, вірування, звички людини, а також діяльність, зумовлена цими звичками. А головне в культурі – це активна роль людини, людина в діяльності, та продукт цієї діяльності. Людина з часом вже не може відділити від себе культуру, а навпаки, намагається визначити її цінність та роль у своєму житті. Також культура виступає вагомим чинником у процесі людинотворчості, формуванні духовного світу особистості а також стає основою світоглядних засад особи і суспільства в цілому. Тобто людина створює культуру, а культура створює людину.

Література

1. Герасимович Ганна. *Культуротворча сутність людини як соціальної істоти* / Г. Герасимович // *Вісник Львівського університету: сер.: Філософські науки*. – 2010. – Вип.13. – С. 149-155.

2. Хоменко Т. *Людина культури у мультикультурному світі сучасності: комунікативний аспект*. – *Вісник Львівського університету*. Вип. 34. – 2011. – С. 209-216.

3. Рижова І. *Культура як найбільш фундаментальний спосіб людського буття*. – *Електронний режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_46_126.pdf*

4. Прокоф'єва К. *Поняття культури: методологія вивчення*. – *Електронний режим доступу: https://nmetau.edu.ua/file/prokof_eva_ponyattya_kulturi.pdf*

5. Геналюк О. *Масова культура і суспільство*. – *Електронний режим доступу: <http://kkeu.at.ua/HAUCHKI/Masovaya.pdf>*

6. Руденко Т. П. *Особистість у художній творчості романтизму. Взаємозв'язок філософії і літератури* / Т. П. Руденко // *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2010. – № 3. – С. 65-69. – *Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_fpp_2010_3_13*

7. Шумка М. Л. *Українська національна символіка як репрезентант національної ідентичності* / Михайлина Леонівна Шумка // *Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал*. Випуск 9. Одеса. – 2016. – С. 180-198.

8. Шумка М. Л. *Роль рідної мови в становленні української національної ідентичності* / Михайлина Леонівна Шумка // *Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал*. Випуск 4. Одеса. – 2015. – С.172-178.